

Холикова Шахноза Абдугафаровна

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги
Давлат бошқаруви академияси мустақил
изланувчиси
E-mail: abdugafarovna@mail.ru

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2019-2-7>

ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИ ШАКЛЛАРИ ВА УЛАРНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МУАММОЛАРИ

Аннотация: Мақолада жамоатчилик назорати шакллари, уларни амалга ошириш тартиби ва механизми масалалари ўрганилган. Мақолада жамоатчилик назоратининг амалдаги шакллари амалга ошириш тартибини аниқлаштириш ҳамда янги шакллари жорий этиш билан боғлиқ қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: жамоатчилик назорати, шакл, муҳокама, эшитув, мониторинг, экспертиза, жамоатчилик фикрини ўрганиш, ҳисоботларни эшитиш.

Холикова Шахноза Абдугафаровна

Самостоятельный соискатель Академии
государственного
управления при Президенте Республики Узбекистан
E-mail: abdugafarovna@mail.ru

ФОРМЫ ОБЩЕСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ И ПРОБЛЕМЫ ИХ ДАЛЬНЕЙШЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Аннотация: В статье изучено форма общественного контроля, вопросы порядка и механизмов осуществления общественного контроля. В статье разработаны предложения и рекомендации по совершенствованию порядка осуществления действующих форм общественного контроля и внедрения его новых форм.

Ключевые слова: общественный контроль, форма, обсуждения, слушания, мониторинг, экспертиза, изучения общественного мнения, заслушивания отчетов.

Kholikova Shahnoza Abdugafarovna,

Independent researcher of the Academy
of Public Administration of the President
of the Republic of Uzbekistan
E-mail: abdugafarovna@mail.ru

FORMS OF PUBLIC CONTROL AND PROBLEMS OF THEIR FURTHER DEVELOPMENT

Annotation: In article forms of public control, questions of order and mechanisms of implementation of public control are studied. In article offers and recommendations about improvement of a procedure of the operating forms of public control and introduction of its new forms are developed.

Keywords: public control, form, discussions, hearings, monitoring, examination, studying of public opinion, hearing of reports.

For citation: Kholikova Shahnoza Abdugafarovna. FORMS OF PUBLIC CONTROL AND PROBLEMS OF THEIR FURTHER DEVELOPMENT. Journal of Law Research. 2019, 2 vol., issue 1, pp. 52-60

Жамоатчилик назорати шакллари ўрганиш унинг туб моҳиятини англашда муҳим аҳамиятга эга. Ўзбекистон Республикасининг "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонунида жамоатчилик назоратининг 8 та шакли мустақамланган: давлат органларига мурожаатлар ва сўровлар; давлат органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида иштирок этиш; жамоатчилик муҳокамаси; жамоатчилик эшитишуви; жамоатчилик мониторинги; жамоатчилик экспертизаси; жамоатчилик фикрини ўрганиш; фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан ижро этувчи ҳокимият органларининг, бошқа ташкилотлар ва муассасаларнинг ҳисоботларини эшитиш. Мазкур шакллар орқали жамоатчилик назорати субъектлари давлат органлари билан самарали ҳамкорлик қилиши, улар фаолияти устидан таъсирчан ва манзилли жамоатчилик назоратини ўрнатиши мумкин.

"Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонуннинг жамоатчилик назоратининг шакллари оид моддаларини таҳлил қилиш шуни кўрсатмоқдаки, уларда ҳаволаки нормалар жуда ҳам кўпчиликни ташкил қилади. Хусусан, Қонуннинг 7-моддасида жамоатчилик назорати субъектлари давлат органларига қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда сўровлар юборишга ҳақли эканлиги, ушбу сўровлар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда давлат органлари томонидан кўриб чиқирилиши қайд этилган.

Сўровларни юбориш тартиби эса, "Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида"ги Қонунда тартибга солинган. Қонуннинг 3-боби айнан давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг фаолияти тўғрисида ахборот олишга доир сўровни кўриб чиқиш тартибига бағишланган. Унда сўровни кўриб чиқиш муддатлари ва тартиби, шунингдек сўровга қўйилган талаблар белгиланган.

Жамоатчилик назоратининг навбатдаги шакли - давлат органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида иштирок этиш ҳам Қонунга (8-модда) асосан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади. Давлат органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида иштирок этиш тартиби ҳам "Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиқлиги тўғрисида"ги Қонунда ҳамда "Ахборотдан фойдаланувчиларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ҳозир бўлиши тартиби тўғрисида"ги намунавий низомда (рўйхат рақами 2742, 22.12.2015 й.) назарда тутилган. Хусусан, Қонуннинг 16-моддасида давлат ҳокимияти ва бошқаруви органларининг очиқ ҳайъат мажлисларида ахборотдан фойдаланувчиларнинг ҳозир бўлиши учун шароитлар яратиши бўйича талаблар белгиланган.

Жамоатчилик назоратининг яна бир шакли - жамоатчилик муҳокамаси бўлиб, Қонунга асосан, жамоатчилик муҳокамаси ижтимоий аҳамиятга молик масалаларни, шунингдек норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, давлат органларининг бошқа қарорлари лойиҳаларини оммавий муҳокама қилишдан иборат.

Қонунда жамоатчилик муҳокамасини жамоатчилик назорати субъектлари ўтказиши мумкинлиги белгиланган бўлсада, амалиётда ушбу назорат тури асосан давлат органлари томонидан қонун ҳужжатлари лойиҳаларини Ўзбекистон Республикаси норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси (regulation.gov.uz) порталига жойлаштириш орқали амалга оширилмоқда. Таъкидлаш лозимки, 2018 йил сентябрь ойи ҳолатида порталга 378 та норматив-ҳуқуқий ҳужжат, шу жумладан, 36 та қонун, 19 та Президент Фармони, 54 та Президент қарори, 2 та Президент фармойиши, 133 та Вазирлар Маҳкамаси қарори, 41 та ҳокимият қарори ва 93 та идораларнинг буйруқ ва қарорлари жойлаштирилган ва муҳокама қилинган. Ушбу лойиҳалар бўйича жамоатчиликдан жами 1318 та таклифлар келиб тушганлиги ҳам мазкур жамоатчилик назорати шакли самарали фаолият ўзсараётганлигини далилат беради [19].

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, Ўзбекистон Республикаси норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси (regulation.gov.uz) порталига лойиҳаларни фақатгина давлат органлари жойлаштириши мумкин ҳисобланади. Шу муносабат билан "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонун нормаларини тўлақонли реализация қилиш мақсадида ушбу порталга жамоатчилик назорати субъектлари томонидан ҳам турли лойиҳаларни, шу жумладан, муқобил лойиҳаларни жойлаштириши имкониятини назарда тутиш мақсадга мувофиқ.

Яна бир жамоатчилик назорати шакли бу - жамоатчилик эшитуви бўлиб, у давлат органларининг, улар мансабдор шахсларининг фаолиятига тааллуқли ва ижтимоий аҳамиятга эга бўлган ёхуд фуқароларнинг, юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига, жамият манфаатларига дахлдор масалаларни муҳокама қилиш учун ташкил этиладиган йиғилиш ҳисобланади.

Айни дамда Қонунда жамоатчилик эшитувини ўтказиш билан боғлиқ аниқ тартиб-қоидалар белгиланмаган. Хусусан, жамоатчилик эшитуви мантқан давлат органлари, улар мансабдор шахсларининг фаолияти юзасидан бўлади. Мазкур ҳолатда жамоатчилик назорати субъекти тегишли давлат органи вакили ёки мансабдор шахсни таклиф этишга ваколатлими, ўз навбатида давлат органи вакили ёки мансабдор шахси жамоатчилик эшитувида иштирок этишни рад этиши мумкинми, деган табиий саволлар туғилади. Қолаверса, жамоатчилик эшитувини ўтказиш, эшитувни олиб бориш тартиби, регламент, савол-жавоб, давлат органи вакили ёки мансабдор шахси маърузасини эшитиш, жамоатчилик эшитуви баённомасини юритиш, унинг натижасида яқуний қарор қабул қилиш, қарор юзасидан эътирозлар билдириш каби масалалар ҳам аниқ тартибга солинмаган. Шу билан бир қаторда бир мартаба жамоатчилик эшитуви ўтказилган масала юзасидан такроран эшитув ўтказиш тартиби, бу борадаги чекловларни ҳам кўзда тутиш мақсадга мувофиқ. Шу муносабат билан "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонуннинг 10-моддасини юқоридагиларни ҳисобга олган ҳолда такомиллаштириш зарур.

Жамоатчилик назоратининг яна бир муҳим шакли бу - жамоатчилик мониторинги (11-модда) бўлиб, унга кўра, жамоатчилик мониторинги - давлат органларининг ва улар мансабдор шахсларининг фаолиятини жамоатчилик манфаатига дахлдор ахборотни йиғиш, умумлаштириш ва таҳлил этиш орқали кузатишидир.

Қонунга кўра, жамоатчилик мониторингининг ташкилотчиси жамоатчилик мониторингининг объекти, уни ўтказиш муддати ва тартиби тўғрисидаги

ахборотни олдиндан эълон қилиши лозим. Яъни, ушбу ҳолатда қонун чиқарувчи жамоатчилик мониторингини ўтказиш тартибини белгилашни жамоатчилик мониторинги ташкилотчиси ихтиёрига ҳавола этмоқда. Бизнинг фикримизча, республика ҳудудида жамоатчилик мониторингини ўтказишнинг ягона тартиби ўрнатилиши зарур. Шу боис ҳам "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонуннинг 11-моддасига жамоатчилик мониторингини ўтказишнинг барча учун бир хил бўлган ягона тартибини белгилаш мақсадга мувофиқ.

Яна бир муҳим жамоатчилик назорати шакли бу - жамоатчилик экспертизаси. Жамоатчилик экспертизаси норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва давлат органларининг бошқа қарорлари лойиҳалари фуқароларнинг, юридик шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларига, жамият манфаатларига мувофиқлигини аниқлаш учун уларни ўрганиш ҳамда баҳолашдан иборатдир.

Қонунда жамоатчилик экспертизаси ўтказиш тартиби, асослари, принциплари, жамоат экспертизаси ўтказилиши шарт бўлган соҳалар (ижтимоий сиёсат, меҳнат муносабатлари ва бандлик, экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш, фуқаролар соғлигини сақлаш, фуқаролик, миграция, таълим, маданият ва спорт ва б.қ.), жамоатчилик экспертизаси ўтказиш тўғрисидаги таклиф билан мурожаат этиш тартиби, жамоатчилик экспертизасини ўтказиш муддатлари, эксперт хулосасини шакллантириш, уни кўриб чиқиш ва қабул қилиш тартиби, эксперт хулосасида баён этилиши лозим бўлган ҳолатлар, экспертга қўйилган талаблар, экспертнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, экспертизанинг ҳолислигини таъминлаш, эксперт хулосасини тасдиқлаш каби масалаларни ақс эттириш лозим. Шу муносабат билан "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонуннинг 12-моддасини янги таҳрирда баён этиш мақсадга мувофиқ.

Қонуннинг 13-моддасида жамоатчилик назоратининг навбатдаги шакли - жамоатчилик фикрини ўрганишни амалга ошириш тартиб-таомиллари ҳам етарли даражада тартибга солинмаган. Қонунда жамоатчилик фикрини ўрганиш қонун ҳужжатларига мувофиқ ўтказилиши белгиланган. Бироқ, амалдаги қонун ҳужжатларида жамоатчилик фикрини ўрганиш тартиби белгиланмаганлиги мазкур жамоатчилик назорати шаклини амалга ошириш билан боғлиқ кўплаб тўсқинликларга сабаб бўлмоқда.

Таъкидлаш лозимки, қонун ҳужжатларида жамоатчилик назоратининг бошқа шакллари ҳам назарда тутилган. **Хусусан:**

ҳужжатни муҳокама қилиш, унга таклифлар киритиш, тегишли қарорларни тайёрлашда иштирок этиш; маъмурий ёки суд тартибида қарорни бекор қилиш, фаолиятни чеклаш, тўхтатиб туриш ёки тақиқлаш, айбдор шахсларни жавобгарликка тортишни талаб қилиш; етказилган зарарнинг ўрнини қоплаш тўғрисида судга даъво тақдим қилиш (Шаҳарсозлик кодекси 10-моддаси);

давлат дастурлари ва ҳудудий дастурларни ишлаб чиқишда ҳамда рўёбга чиқаришда иштирок этиш ("Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида"ги Қонун 6-моддаси);

қонун ҳужжатлари талаблари бузилишларининг олдини олиш ва уларни аниқлаш ҳамда ваколатли давлат органларини аниқланган қоидабузарликлар ҳақида хабардор қилиш; қонун ҳужжатларини такомиллаштиришга доир таклифлар тайёрлаш; давлат органи фаолияти самарадорлигини, уларнинг қонун талабларига мувофиқлигини баҳолаш; текширув тадбирларини ўтказиш ташаббуси билан давлат органларига мурожаат қилиш; суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга мурожаат қилиш ("Давлат харидлари тўғрисида"ги Қонуни 71-моддаси);

жамоатчилик ҳимоячилари сифатида иштирок этиш ("Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси тўғрисида"ги Қонун 13-моддаси);

давлат назоратини амалга оширишда кузатувчи сифатида иштирок этиш ("Экологик назорат тўғрисида"ги Қонун 20-моддаси);

давлат органлари ваколатига кирувчи масалалар бўйича сўровлар юбориш ("Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида"ги Қонун 11-моддаси ва "Давлат харидлари тўғрисида"ги Қонун 71-моддаси);

журналист текшируви ("Журналистлик фаолиятини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонун 9-моддаси);

атроф муҳитнинг ҳолатини ва унинг ҳўжалик фаолияти ҳамда бошқа фаолият таъсиридаги ўзгаришларини, ушбу соҳадаги қонун ҳужжатлари талабларига юридик ва жисмоний шахслар томонидан риоя этилишини, давлат дастурлари ва бошқа дастурларнинг амалга оширилишини кузатиб бориш, давлат ва бошқа назорат турларини амалга оширишда кузатувчи сифатида иштирок этиш (Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 8 октябрдаги 287-сон қарори билан тасдиқланган Жамоатчилик экологик назоратини амалга ошириш тартиби тўғрисида намунавий низом[14]);

ички бозорда сотилаётган истеъмол товарларининг зарур сифатини ва хавфсизлигини, истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларининг бошқа талабларини таъминлаш мониторингларини ўтказиш; истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг таъсирчан механизмларини яратишда давлат бошқаруви, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, назорат қилувчи органлар билан биргаликда иш олиб бориш ва ўзаро ҳамкорлик қилиш (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 28 ноябрдаги 414-сон "Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чоратadbирлари тўғрисида"ги қарори [13]).

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида [15] қайд этилган мамлакатимиз фуқаролари давлат ва жамият ҳаётига дахлдор муҳим масалалар бўйича ўз фикрларини билдиришлари учун Интернет тармоғида "Менинг фикрим" деб номланган махсус веб-саҳифа ташкил этиш, демократиянинг илгор механизми сифатида жамоа бўлиб электрон мурожаат киритиш тартибини татбиқ қилиш, яъни бир гуруҳ фуқаролар томонидан илгари сурилган ташаббусларни Олий Мажлис ёки халқ депутатлари Кенгашлари кўриб чиқиши мажбурий экани қонунда белгилаб қўйиш таклифи ҳам моҳият эътиборига кўра жамоатчилик назорати шакли ҳисобланади. Ушбу институт "халқ ҳуқуқ ижодкорлиги ташаббуси" деб номланади.

Ушбу таклиф ижроси юзасидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 22 январдаги ПФ-5308-сон фармони билан тасдиқланган Давлат дастурининг 34-бандида "Менинг фикрим" махсус веб-портали орқали Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталари, халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига электрон жамоавий мурожаат қилиш тартибини жорий этиш белгиланди. Ушбу веб-портал мамлакатимизда фуқароларнинг жамият ва давлат ишларини бошқаришда иштирок этиш имкониятларини кенгайтириш, давлат ҳокимияти вакиллик органлари фаолиятининг очиқлиги, қабул қилинаётган қонуларнинг ҳаётий ва самарали бўлишини таъминлаш мақсадида яратилди [16, Б.287-288].

Фикримизча, жамоатчилик назорати шакллариининг ушбу институтни ривожлантириш учун тутган муҳим ўрнидан келиб чиқиб, келгусида "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонунни жамоатчилик назоратининг юқорида кўрсатилган шакллари билан тўлдириш, шунингдек "халқ ҳуқуқ ижодкорлиги ташаббуси"нинг ҳуқуқий ҳолатини аниқ белгилаш мақсадга мувофиқ. Таъкидлаш лозимки, жамоатчилик назоратини ушбу шакли АҚШ Оқ уйи веб-сайтида петицияларга бағишланган "Wethepeople" махсус порталини ташкил этиш орқали амалга ошириб келинмоқда [2].

Жамоатчилик назоратининг ҳар бир шакли ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, бу уларни қўллаш тартиби билан боғлиқ муаммоларни келтириб чиқаради. Масалан, тегишли ҳудудда яшовчи аҳолининг манфаатларига дахлдор қарорлар қабул қилишда жамоатчилик муҳокамаси ўтказиш учун маслаҳатлашув комиссиялари тузилиши мумкин. Бунда қарор қабул қилишда ушбу комиссияларнинг хулосалари инobatта олиниши лозимлигини алоҳида қайд этиш лозим ("Муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар тўғрисида"ги Қонуннинг 10-моддаси).

Бу борада илмий-назарий адабиётлар таҳлили ҳам шуни кўрсатмоқдаки, олимлар жамоатчилик назорати шакли борасида қатъий тўхтамга келмаганлар. Масалан, ўзбек ҳуқуқшунос олими Р.Р.Ҳақимов бу борада "жамоатчилик назорати ... давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, уларнинг мансабдор шахслари фаолиятини таҳлил қилиш, бу борадаги жамоатчилик фикрини ўрганиш, шакллантириш ва тегишлича баён қилиш орқали намоён бўлади" [17, Б.5], деган фикрга келади.

Юридик адабиётларда давлат ҳокимияти органлари фаолияти устидан жамоатчилик назорати шакллари ташкилий ва ҳуқуқий шакллarga бўлинади. Бунда ҳуқуқий шакллар қонун ҳужжатларида мустаҳкамланган бўлса, ташкилий шакллар тўғридан тўғри ҳуқуқий оқибатларга сабаб бўлмагани ҳолда ҳуқуқий ҳужжатларда бевосита мустаҳкамланмаган ҳам бўлиши мумкин. Ташкилий шакллarga, жамоатчилик назоратини ўтказиш натижалари бўйича маъруза тайёрлаб, давлат органига тақдим этишни киритиш мумкин [1, Б.136-137]. А.А.Гончаров жамоатчилик назоратининг ҳуқуқий шакллари сифатида фуқароларнинг умумий йиғилиши, жамоат палаталари, оммавий фуқаровий фаоллик, медианазорат, мурожаатни [5, Б.75-94]; О.С.Забралова эса, жамоатчилик муҳокамаси, маслаҳат органлари ташкил этиш, давлат органлари билан ҳамкорликда конференция ва семинарлар ўтказиш, жамоатчилик экспертизасини ўтказиш, турли дастурларни баҳолаш, давлат органлари қарорлари, дастурларнинг амалга оширилишини мониторинг қилишни [7, Б.24]; В.В.Гриб эса, оммавий талбирлар ўтказиш, депутатни қақриб олиш, референдум, халқ ҳуқуқ ижодкорлиги ташаббуси, журналистлик текшируви, жамоат экспертизаси, мурожаат қилиш ҳуқуқи, жамоат қузатув комиссиялари кабиларни киритади [6].

Юридик адабиётларда шунингдек, жамоатчилик назорати шакллари сифатида текшириш, ҳисоботларни эшитиш, сўров жўнатиш, маълумот талаб қилиб олиш, ҳужжатларни таҳлил қилиш ва бошқалар кўрсатилади [4, Б.89-94; 10, Б.26-35; 8, Б.798-812]. А.А.Ялбулганов эса, жамоатчилик назоратининг уч асосий шаклини - дастлабки, жорий ва кейинги назоратни ажратиб кўрсатади [18].

М.А.Тиллабаев эса, халқаро амалиётдан келиб чиқиб, жамоатчилик назоратининг давлат органлари фаолияти тўғрисидаги ахборотдан фойдаланиш;

журналистлик текшируви; петициялар (фуқароларнинг давлат органларига индивидуал ёки жамоавий мурожаатлари); маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари орқали жамият ишларини бошқаришда қатнашиш; ижтимоий фикрга таъсир кўрсатувчи илмий-тадқиқот, публицистик, бадиий асарлар; қонун ва бошқа муҳим масалаларни жамоавий муҳокама этиш; халқ қонунчилиги ташаббуси; қонун лойиҳаларининг жамоатчилик экспертизаси; одил судловни амалга оширишда иштирок этиш, қасамхўрлар суди [12, Б.58].

Айрим тадқиқотчилар эса, жамоатчиликнинг давлат органларига кўмаклашиши, шу жумладан, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга кўмаклашиш мақсадида жамоатчилик гуруҳлари томонидан патруллик қилиш, фавқулодда ҳолатларда (табiiй офат, оммавий тартибсизликлар, ҳалокатларнинг оқибатларини бартараф этиш ва б.қ.) ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга ёрдам беришни ҳам жамоатчилик назорати шакли сифатида баҳолайди [11, Б.87]. Бизнинг фикримизча эса, давлат органлари фаолиятини амалга оширишга кўмаклашиш, ёрдамлашиш билан боғлиқ фаолият жамоатчилик назоратини ташкил этмайди. Назорат, шу жумладан, жамоатчилик назорати ҳам амалга оширилган ёки оширилаётган фаолиятнинг ҳуқуққа мос, самарали ва мақсадга мувофиқ эканлигини баҳолаш билан боғлиқ бўлиши лозим. Ушбу масалаларни агрофлича тартибга солиш учун "Фуқароларнинг жамоат тартибини сақлашда иштироки тўғрисида"ги Қонунни қабул қилиш мақсадга мувофиқ.

Юридик адабиётларда таъкидланганидек, қонунчиликда жамоатчилик назорати шакллари қатъий белгилашнинг ўзи етарли эмас, жамоатчилик назорати ривожланиши учун аҳолининг ушбу жараёнда қатнашиги механизмларини ишлаб чиқиш ҳамда фуқаролик позицияларини фаоллаштириш зарур. Мисол учун, мамлакат миқёсида жамоатчилик мониторингини амалга оширишнинг ягона методикасининг мавжуд эмаслиги ўз навбатида жамоатчилик назоратининг ушбу шакли амалиётда қўлланилмаслигига сабаб бўлади [3; 9, Б.131]. Шу муносабат билан биз ҳам жамоатчилик назоратининг ҳар бир шаклини амалга ошириш бўйича алоҳида методика ишлаб чиқиш зарур, деб ҳисоблаймиз.

Хулоса қилиб айтганда, "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонунни янада такомиллаштириш нуқтаи назаридан қуйидаги муҳим масалага алоҳида эътибор қаратиш зарур. "Жамоатчилик назорати тўғрисида"ги Қонунда давлат органлари жамоатчилик назорати субъектларига жамоатчилик манфаатига дахлдор бўлган ўз фаолияти тўғрисидаги ахборотни қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда ва тартибда тақдим этиши, шунингдек ўзига жамоатчилик назорати субъектлари томонидан юборилган мурожаатлар ва сўровларни қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ва муддатларда кўриб чиқиши, мурожаатларга ва сўралаётган ахборотга жавоблар тақдим этиши кераклиги белгиланган бўлиб, ушбу мажбуриятни бузганлик учун жавобгарлик масаласи аниқ тартибга солинмаган.

Юқоридагилардан келиб чиқиб, жамоатчилик назоратининг натижалари юзасидан киритилган таклиф, тавсияларни кўриб чиқмаганлик ва уларга жавоб бермаганлик, шунингдек жамоатчилик назорати субъектлари сўровига ўз вақтида ва ҳаққоний маълумотлар тақдим этмаганлик учун мансабдор шахсларнинг маъмурий жавобгарлигини белгилаш мақсадга мувофиқ.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Авдеева А.И. Правовое регулирование общественного контроля за деятельностью органов государственной власти субъектов Российской Федерации: Дисс. ... канд. юрид. наук. - М.: ИЗСП, 2017. - С.136-137 (Avdeeva A.I. Legal regulation of public control over the activities of state authorities of the constituent entities of the Russian Federation: Diss. ... Cand. legal sciences. - М.: ISSP, 2017. - p.136-137)
2. АҚШ Оқ уйи расмий веб-сайти (The White House Official Web Site) // <https://www.whitehouse.gov>
3. Арутюнян Р.Э. Формы общественного контроля в Российской Федерации // www.pglu.ru - Пятигорский государственный университет (R.E. Arutyunyan Forms of public control in the Russian Federation // www.pglu.ru - Pyatigorsk State University)
4. Бессарабов В.Г. Бородушко И.В. Институт контроля в Российской Федерации: организационно-правовые основы и система контролирующих органов. СПб., 2002. С. 89-94. (Bessarabov V.G. Borodushko I.V. Institute of Control in the Russian Federation: the organizational and legal framework and the system of regulatory bodies. SPb., 2002. P. 89-94)
5. Гончаров А.А. Гражданский контроль над органами власти. - М.: Весь Мир, 2010. - С. 75- 94. (Goncharov A.A. Civil control over the authorities. - М.: All World, 2010. - p. 75-94)
6. Гриб В.В. Общественная палата Российской Федерации как орган общественного контроля // Юридический мир. - 2010. - №3 (Grib V.V. Public Chamber of the Russian Federation as an organ of public control // Legal World. - 2010. - №3)
7. Забралова О.С. Общественный контроль в Российской Федерации. - М.: Навигатор, 2011. - С.24. (Zabralova O.S. Social control in the Russian Federation. - М.: Navigator, 2011. - С.24)
8. Зубарев С.М. Механизм общественного контроля за деятельностью органов публичной власти // Lex Russia. - 2014. - №7. - С.798-812. (Zubarev S.M. The mechanism of public control over the activities of public authorities // Lex Russia. - 2014. - №7. - P.798-812)
9. Исаева Е.А. Общественные палаты в субъектах Российской Федерации как основная диалоговая площадка власти и общества: особенности формирования // В мире научных открытий. - 2014. -№3.3(51). - С.131. (Isaeva E.A. Public Chambers in the constituent entities of the Russian Federation as the main dialogue platform of the government and society: features of formation // In the world of scientific discoveries. - 2014. -No.3.3 (51). - p.131)
10. Контролирующие органы и организации России: Компетентия и полномочия: учебник / под ред. А.П. Гуляева. М.: МАЭП, 2000. С. 26-35; (Controlling bodies and organizations of Russia: Competence and powers: a textbook / edited by A.P. Gulyaeva. М.: МАЕР, 2000. p. 26-35)
11. Поклад А. Зарубежный опыт реализации отдельных форм общественного контроля за деятельностью полиции и пути его осуществления в Украине // Lege si viata. - 2016. - №10. - С.87. (Poklad A. Foreign experience in the implementation of certain forms of public control over the activities of the police and how to implement it in Ukraine // Lege si viata. - 2016. - №10. - P.87)
12. Тиллабаев М.А. Международный опыт проведения общественного контроля за исполнением законов // Мамлакатимизда инсон ҳуқуқларини таъминлашда давлат органлари фаолияти устидан самарали жамоатчилик назорати механизмини ишлаб чиқиш ва такомиллаштириш: республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами. - Тошкент: ЎзР МГ ҲТИ, 2018. - С.58. (Tillabayev M.A. International experience in public control over the implementation of laws // Development and improvement of the effective public control mechanism on the activities of state bodies in ensuring human rights in our country: a collection of materials from the republican scientific-practical conference. - Tashkent: The NH of the Republic of Uzbekistan, 2018. - S.58)
13. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъжасининг 2002 йил 28 ноябрдаги 414-сон "Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилишда жамоатчилик иштирокини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2002 й., 22-сон, 181-модда. (Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated November 28, 2002 № 414 "On Measures for Expansion of Public Participation in Consumer Rights Protection" // Collection of Legislation of the Republic of Uzbekistan, 2002, No. 22, Art. 181)
14. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъжасининг 2015 йил 8 октябрдаги 287-сон "Жамоатчилик экологик назоратини амалга оширишга доир намунавий низомларни тасдиқлаш тўғрисида"ги қарори // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2015 й., 41-сон, 526-модда. (Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated October 8, 2015

№ 287 "On approval of model regulations for the implementation of public environmental control" // Collection of the legislation of the Republic of Uzbekistan, 2015, No. 41, art.526)

15. Ўзбекистон Республикаси Президенти Маtbуот хизматининг расмий веб-сайти (Official web-site of the Press Service of the President of the Republic of Uzbekistan): www.press-service.uz

16. Хайитов Х.С. Қонун ижодкорлигида жамоатчилик назоратини кенгайтириш масалалари // Мамлакатимизда инсон ҳуқуқларини таъминлашда давлат органлари фаолияти устидан самарали жамоатчилик назорати механизмини ишлаб чиқиш ва такомиллаштириш: республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами. - Тошкент: ЎзР МГ ҲТИ, 2018. - Б.287-288. (Khayitov X.S. Issues of expanding public control in lawmaking // Development and improvement of the effective public control mechanism on the activities of state bodies in the provision of human rights in our country: a collection of materials of the republican scientific-practical conference. - Tashkent: The NH of the Republic of Uzbekistan, 2018. - B.287-288)

17. Хақимов Р. Мамлакатни модернизация килиш ва кучли фуқаролик жамиятини барпо этишда жамоатчилик назоратини такомиллаштиришнинг долзарб масалалари // Фуқаролик жамияти. - 2010. - №3. - Б.5. (Hakimov R. Actual issues of public control of the country in modernization and building a strong civil society // Civil society. - 2010. - №3. - B.5.)

18. Ялбулганов А.А. Финансовый контроль как институт финансового права // Юрист. - 1999. - №4. (Yalbulganov A.A. Financial control as an institution of financial law // Lawyer. - 1999. - №4)

19. www.regulation.gov.uz - Ўзбекистон Республикаси норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси портали маълумотлари (Portal data of discussion of normative-legal acts of the Republic of Uzbekistan).